

Asia: VN/18255/2021

Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva työryhmämietintö

Ehdotusta koskevat yleiset huomiot

Voitte tähän lausua yleisesti ehdotettujen säännösten sisällöstä.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry pitää vastuusuhteiden selkeyttä ja tunnistettavuutta erittäin tärkeänä osana vahingonkorvausoikeudellista järjestelmää. Työryhmämietinnössä onkin tuotu esille hyviä perusteluja korvauskokonaisuuden selkeydestä ja johdonmukaisuudesta, joiden perusteella lainsäädännön tulkinnanvaraisuutta voitaisiin minimoida. Tällä hetkellä esimerkiksi oikeustila standardisäännöksen vaikutuksesta virkamiehen korvausvastuuseen on oikeuskäytännön varassa, mikä muodostaa ison osan nykyisen järjestelmän tulkinnanvaraisuudesta ja sen luomasta epävarmuudesta.

Muutosehdotukset ovat pääosin hyvin perusteltuja ja siten kannatettavia. Muutosehdotuksia on arvioitu laajasti myös suhteessa perustuslakiin, mikä on tärkeää erityisesti pakkokeinojen osalta, koska pakkokeinojen käytöllä puututaan perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeusvelvoitteissa suojattuihin oikeushyviin. Mietinnössä esitetään muutoksia, joiden tavoitteena on muun muassa vahingonkärsijän korvausturvan parantaminen. Nämä ehdotukset ovat yleisellä tasolla kannatettavia ja tarpeellisia, varsinkin perus- ja ihmisoikeuksien loukkausten korvaamiseksi aiempaa tehokkaammin.

Viranomaistoiminnassa aiheutuneiden vahinkojen selvittämisellä ja korvaamisella on laaja, koko yhteiskuntaa ja sen perusrakenteita koskeva keskeinen merkitys. Viranomaistoimintaan liittyvien korvausjärjestelmien kohdalla kysymys ei ole ainoastaan vahinkojen rahallisesta kompensoinnista yksittäisissä tapauksissa vaan laajemmin viranomaistoiminnan luotettavuudesta ja oikeudenmukaisuudesta.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Virkamieslain mukaan virkamiehen on

suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä sekä noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Tämä velvollisuus kuuluu henkilökohtaisesti jokaiselle virkamiehelle. Laissa säädetty virkamiestehtävän asianmukainen suorittaminen edellyttää muun muassa lainsäädännön ja hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden noudattamista. Viranomaisten ja virkamiesjärjestelmään liittyvän säännöstöön perustuen viranomaisilla on ratkaisupakko eli virkamiesten on annettava päätös myös kaikkein vaikeimmissa asioissa. Virkamies vastaa oman päätöksensä ja muun toimintansa lainmukaisuudesta, eikä hän voi kieltäytyä käsittelemästä asioita vain siksi, että hän pelkäisi tekevänsä virheen. Julkisen vallan vastuuta täsmentää perustuslain 118 §:n säännös vastuusta virkatoimista. Vahingonkorvauslaki turvaa perustuslain 118 §:n 3 momentin mukaisesti lainvastaisen virkatoimen vuoksi vahinkoa kärsineen oikeuden saada vahingonkorvausta julkisyhteisöltä. Korvausta voidaan vaatia myös virkamieheltä.

Vaikka perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan käsitellyt virkavastuuta, se ei ole erikseen tarkastellut vahingonkorvausoikeudellista virkavastuuta. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausunnoissaan pitänyt välttämättömänä, että vastuu virkatoimista kohdentuu asianmukaisesti. Mietinnön mukaisten, vahingonkäräjien nykyisen korvausturvan parantamiseen tähtäävien muutosten lisäksi tulee huolehtia myös siitä, ettei julkisyhteisöjen virkamiesten ja työntekijöiden henkilökohtaista korvausvastuuta laajenneta tarpeettomasti. Julkisyhteisö päättää toimintonsa järjestämisestä sekä niille osoitettujen resurssien jakautumisesta ja käyttämisestä, jolloin yksittäisen virkamiehen tai työntekijän on käytännössä mahdotonta vaikuttaa virka- tai työtehtäviensä määrään ja niihin käytettävissä olevaan työaikaan. Korvausvastuun kohdentaminen siten yksittäiseen virkamieheen ei ole tarkoituksenmukaista eikä kohtuullista tilanteissa, joissa viranomaistoiminnan mahdolliset puutteet ja virheet ovat johtuneet seikoista, johon virkamies ei ole voinut vaikuttaa.

Mietinnössä esitettyjen korvausjärjestelyjen vaikutukset käytännötason korvaustilanteisiin jäävät melko ohuiksi. Esimerkiksi ehdotettu aineettomien vahinkojen korvausvelvollisuuden laajentamista koskeva sääntely voisi käytännössä mahdollisesti johtaa korvausvaateiden kasvuun ennalta- arvaamattomalla tavalla. Mikäli viranomaisen korvausvastuu käytännössä muodostuisi jatkossa hyvin ankaraksi, saattaisi tämä johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin yksittäisen virkamiehen ja työntekijän osalta ja mataloittaa kynnystä velvoittaa yksittäinen virkamies osallistumaan korvausten maksamiseen henkilökohtaisesti. Edellä mainittu standardisäännöksen poistaminen voisi esimerkiksi julkisyhteisön takautumisoikeuden kautta käytännössä korottaa virkamiehen korvausvastuuta. Näitä vaikutuksia ei ole otettu mietinnössä riittävästi huomioon.

Mietinnössä korostetaan yksityisen vahinkoa kärsineen oikeusturvaa suhteessa julkisen vallan käyttäjään sekä korvauskäytännön ennakoitavuutta ja yhdenmukaisuutta. Tätä taustaa vasten SPJL on samaa mieltä mietinnössä kannatetusta, nykyisen oikeustilan pysyttämisestä, jonka mukaan julkisyhteisö olisi edelleen korvausvelvollinen, jos vahinko on aiheutettu julkista valtaa käytettäessä, mutta ei tätä laajemmin ainoastaan sillä perusteella, että vahinko olisi aiheutettu julkisessa toiminnassa. Jokaiseen hallinnonalaan liittyy omat sääntelyt, periaatteet ja tavoitteet, joille on myös annettava merkitystä viranomaisen toiminnan huolellisuuden arvioinnissa. Jokaiseen hallinnonalaan liittyy myös omat hallinto-oikeussuhteet sekä yksityistä velvoittavaa julkisen vallan käyttöä. Näin ollen kunkin hallinnon sektorin ominaisuus vaikuttaa siihen, miten korkeaksi korvausvastuun perustavan tuottamuksen kynnys nousee. Näitäkin taustoja vasten on siis erittäin tärkeää, että

seuraukset vahinkoriskien realisoitumisesta eivät kanavoituisi edes toissijaisesti liian suuressa määrin yksittäisten virkamiesten ja työntekijöiden vastattaviksi. Korvausvelvollisuuden toteaminen ei myöskään saisi liiaksi estää kyseisten henkilöiden tavanomaisten virka- ja työtehtävien hoitamista.

Ehdotuksen vaikutukset

Voitte tähän lausua yleisesti ehdotettujen säännösten vaikutuksista, niiden merkittävydestä ja mahdollisista haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksista. Erityisesti teitä pyydetään lausumaan niistä mahdollisista vaikutuksista, joita ei ole esityksessä otettu huomioon.

-

Vahingonkorvauslain muutosehdotukset

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne vahingonkorvauslakiin ehdotetuista muutoksista.

-

Julkisyhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 1 momentti)

-

Muun yhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 2 momentti)

-

Muutoksenhakua koskevan vaatimuksen lieventäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 4 §)

-

Kannekiellon kumoaminen (voimassa olevan lain 3 luvun 5 §)

-

Viranomaisen virheellisestä informaatiosta aiheutuneen puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 3 §)

-

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien loukkauksen hyvittäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 7 §)

-

Vahingonkorvauslain 4 luvun 2 §:ää ja 7 luvun 1 §:ää koskevat muutosehdotukset.

-

Laki vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne ehdotetusta laista.

-

Voitte tähän kirjoittaa pykäläkohtaiset huomionne.

-

Laki pakkokeinolain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki poliisilain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne ehdotetusta laista.

-

Voitte tähän kirjoittaa pykäläkohtaiset huomionne.

-

Laki rajavartiolain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Thurin Jesper
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto r.y.